

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KALIP SÖZLER:
“BABAM VE OĞLUM” FİLM ÖRNEĞİ**
*FORMULAIC EXPRESSIONS ON TEACHING TURKISH AS A FOREIGN
LANGUAGE: A CASE STUDY “FATHER AND SON” FILM*

Yrd. Doç. Dr. Fatih YILMAZ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Öğr. Yasemin ERTÜRK ŞENDEN

MEB

Özet

İnsanlar çeşitli nedenlerden ötürü değişen dünyaya ayak uydurmak için yabancı dil öğrenme ihtiyacı hissetmektedirler. Türkiye'nin stratejik önemi ve diğer ülkelerle olan ilişkilerinin neticesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenme isteği ve ihtiyacı özellikle son zamanlarda önem kazanmıştır. Türkçe köklü bir dil olmasına rağmen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi oldukça yeni bir alandır. Yabancı dil öğretimi, ana dildeki kavramların karşılığını hedef dilde ifade etmek değil; o sözcüklerin hangi ortamlarda, ne zaman kullanılacağını bilmektir. Bunu kazanabilmek ise o dile etki eden unsurlardan kültür aktarımı ile mümkündür. Kültür, günlük hayatta çarşıda, pazarda, okulda, evde konuşulan kelimelerde; deyimlerde, atasözlerinde ve türkülerde gizlidir. Günümüzde dilbilimciler yabancı dil öğretimini kültür aktarımı olarak görmektedir. Hedef kültüre ait insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmek dil bilgisi ve gramer yapısının ötesinde hayata onların penceresinden bakmayı gerektirir. Türkçenin sözlü kültür varlığını atasözü, deyim ve kalıp sözler gibi kalıplaşmış dil birimleri oluşturur. Bunlardan kalıp sözler toplumun hafızasında belli durumlarda söylenerek iletişimi kolaylaştırmasıyla bilinmektedir. Bu çalışmada önce *Babam ve Oğlum* filminde geçen kalıp sözler tespit edilmiştir, daha sonra ise bu kalıp sözlerin kullanıldığı B-1 düzeyde özgün etkinlikler geliştirilmiştir. Bu etkinlikler Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde belirtilen hedef kazanımlar göz önünde bulundurularak film öncesi, film süresince ve film sonrası etkinlikler olmak üzere üç başlık altında hazırlanmıştır. Filmde belirlenen kalıp sözler ise anlamlarına ve işlevlerine göre 22 başlık altında gruplandırılmıştır. Hazırlanan etkinliklerle sadece kalıp sözlerin öğretimi değil aynı zamanda dört temel dil becerisinin geliştirilmesi ve kültür aktarımı da hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalıp Sözler, Film, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Kültür Aktarımı, İşıtsel Görsel Materyaller

Abstract

People feel the need to learn foreign language to keep pace the changing world for various reasons. As a result of Turkey's strategic importance and relationship with other countries, the desire and need to learn Turkish has gained importance recently. Although Turkish is a rooted language, it is quite a new field to teach Turkish as a foreign language. Foreign language teaching is not to find the equivalent of the concepts

in mother tongue and express them in target language, but it is to know where and when to use those words. It is possible to gain this ability with cultural transmission that affects the language. Culture is hidden in the words that are spoken in daily life, in the market, in the bazaar, at school, at home and in the statements, proverbs and folk songs. Today linguists see the foreign language teaching as a cultural transmission. For a healthy communication with the people of target culture it is necessary to see the life in their points of view beyond structure and grammar. Stereotyped language units as idioms, proverbs and formulaic expressions form the verbal cultural presence of Turkish language. These formulaic expressions are in the society's memory and they are known as simplify the communication in certain situations. In this study first, the formulaic expressions are identified in the film *Father and Son*. Then before watching, during watching and after watching film activities are developed according to the Common European Framework of Reference on B-1 level. These formulaic expressions are grouped under 22 headings according to their meanings and functions. These activities are prepared not only to teach formulaic expressions but also to develop main language skills and to reflect the real life situation and culture.

Key Words: Formulaic Expressions, Film, Teaching Turkish as a Foreign Language, Cultural Transmission, Audio Visual Materials

1. GİRİŞ

Her toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş bazı sözler vardır. Bunlar bir kişiyle karşılaşıldığında, onu selamlarken, bir iyilik görüldüğünde teşekkür etmek için kullanılır. Evlenen, çocuk sahibi olan, yeni bir işe giren kişileri tebrik etmek için, yemeğe başlanırken ve yemekten sonra kullanılan iyi dilek sözleri olabildiği gibi, bir kişi hakkında olumsuz düşünceleri beddua şeklinde dile getiren sözler de olabilir (Erol, 2007: 14). Bir yabancı dil öğrenilirken yalnızca, onun dilbilgisi ve okuma kitaplarında, sözlüklerinde geçen kullanım biçimlerini öğrenmek yetmemekte, o dili konuşan toplumun kültürünü, insanlar arasındaki davranış biçimini, değişik durumlarda söylenmesi gereken sözleri, tepki tarzlarını, hitap yollarını ve davranışlarını da tanımak gerekmektedir. Yoksa şaşırıktan öteye gidemeyiz (Bulut, 2012: 1119-1120).

Son yıllarda önem kazanan, İngilizcedeki "speech act" sözcüğünün karşılığı olarak Türkçede ilişki sözleri ve kalıp sözler olarak adlandırılmaktadır. Aksan (2011: 163), kalıp sözlerin kullanım alanlarına, bir kimseyle karşılaşıldığında, onu selamlarken, bir kimseden yardım ya da iyilik görüldüğünde, bir şey rica edildiğinde, hasta olduğunu öğrendiğimiz bir kimseye söylenen sözler gibi örnekler vermiştir. Özdemir (2000: 173) ise, bu sözlerin "ölüm, doğum, evlenme gibi özel durumlarda duygularımızı açıklamak, belirtmek için" kullanıldığını söylemektedir. Gökdayı (2008: 106) ise bu sözleri, önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, kalıp ifadeler olarak tanımlar. Çotuksöken, (1994: 8) kalıp sözleri "En az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri" olarak tanımlamıştır. Benzer bir açıklamada, kalıp sözlerin "Mecazsız ve herkesçe büyük bir sıklıkla kullanıla kullanıla artık tek kavramın karşılığı olan birliktelikler" olduğu belirtilmiştir (Yüceol-Özen 2001: 877). Bu tanımlarda kalıp sözlerin anlam özellikleri üzerinde durulmuştur. Sever'e (2003: 155) göre ise dilimizin sözvarlığını oluşturan öğelerden biridir. Kişilerin, toplumsal ilişkilerde duygu ve düşüncelerini kısa, ancak etkili bir biçimde aktarabilmek için kullandıkları ilişki sözleri, dilimizin duyguları incelikli ve etkili biçimde anlatma bakımından ne denli güçlü olduğunu kanıtlayan örneklerdir.

Türkçe öğrenen bireylere toplumda iletişimsel yeti kazanmalarını sağlamak ve iletişimin önündeki kültürel engelleri kaldırmak için kalıp sözler öğretilmelidir. Hedef toplumun kültürü hakkında bilgi sahibi olmayan bireyler, gramer ve dil yapısına ne kadar hâkim olsalar da insanlarla sağlıklı iletişim kuramazlar. İletişimde, bireylerin amaçlarına ulaşabilmeleri için Türk kültürüne özgü kalıp sözlerden bu süreçte mutlaka faydalanmalıdır. Kalıp sözlerin anlamlarına bakıldığında, iletmek istediklerinin belirli kavramsal gruplarda toplanabildiği görülmektedir. Bu gruplar şunlardır: Hayırdüa ve iyi dilek, beddua ve küfür, duygusal tepki, selamlaşma, ayrılık, batıl inanç, istek, konuşan veya dinleyeni yüceltme, istenileni kabul veya ret, eleştiri veya tehdit, genel bir davranış veya düşünce, töre ve gelenek, dini inanç, soru-cevap, özür dileme, ödüllendirme, teşekkür (Gökdayı, 2008: 106).

1. 1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kalıp Sözlerin İşlevleri

Her ulus kendi dilini ve kendi kültür birikimini gelecek nesillere ulaştırmak ister, bu çaba hiç kuşkusuz dilin temel iletişim aracı olmasından kaynaklanır. Dil ile oluşan kültür değerleri, bugünün kuşakları ile geçmiş arasında bir köprü olduğu gibi, onların geleceğe de uzanmalarını sağlayan oluşumlardır (Dilidüzgün, 2003, aktaran: Canbulat ve Dilekçi, 2013: 230).

Yabancı dil öğretiminde temel amaç, hedef toplumla yazılı ve sözlü iletişimde başarılı olmaktır. Yabancı dil eğitimi, kültür öğretimini de içine alan bir süreçtir. Yabancı dil öğrenenlere, hedef dili, ana dili gibi konuşabilme ve farklı kültürel olaylar karşısında kendini doğru ifade edebilme becerileri ancak kültür aktarımı ile kazandırılabilir. Kalıp ifadelerle iletişim kurmak, yabancı dil öğrenenlerin hayatını ve yabancı dil öğrenim sürecini kolaylaştırır, bireyler hedef dili konuşmaktan haz duyarlar. Böylece toplumda kendilerini yabancı hissetmez ve ihtiyaçlarını rahatlıkla dile getirirler. Bu da kalıp sözlerin toplumsal bütünleştirici bir işlevi olduğunu göstermektedir. Ayrıca o toplumun dini, yaşayışı ve gelenekleri hakkında dil aracılığıyla bilgi sahibi olmamızı sağlar. Kalıp sözlerin işlevlerini Doğançay (1990, aktaran: Martı, 2011: 109-110) şu şekilde özetlemiştir: Bizi orijinal sözler bulma çabamızdan kurtarır. Toplum içinde karmaşık durumlarda bize kolaylık sağlar. Mesajın daha açık seçik iletilmesini sağlar. Yanlış anlama olasılığımızı en aza indirmiş olur. Toplum içindeki davranışlarımızı düzene sokmamıza, nezaket kurallarına uymamıza yardımcı olur. İletişim kanallarının açık kalmasına katkıda bulunur ve böylece insanlar arası bağın güçlenmesine yardımcı olur. Aidiyet duygumuzu güçlendirir.

Bir dili yabancı dil olarak öğrenenler o dili anadili olarak öğrenenler gibi iletişim kurmak için ya da belli durumlarda amaçlarına ulaşmak için kalıplaşmış dil birimlerinden faydalanırlar. Yabancı bir dili konuşurken orijinal kalıpları doğru ve yerinde kullanmanız o dile ne kadar hâkim olduğunuzu gösterir (Martı, 2011: 110). Türkçeye özgü olan bazı kalıp sözleri bilmeden hedef toplumla iletişim kurmak mümkün değildir. Söz gelimi, *ellerinizden öper, Allah analı babalı büyütsün, güle güle kullanın* gibi kalıp sözler Türk kültürü hakkında önemli bilgiler saklamaktadır. Bu nedenle kalıp sözler, dilin kültürel boyutunu apaçık ortaya koyan söz varlığı öğeleridir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde amaç, öğrencilere sadece birtakım kelimeleri öğretmek değildir. Öğrenciye Türk dili ile Türk kültürünü yeterli ölçüde kazandırmaktır. Çünkü Türkçeyi severek öğrenen bir yabancı, Türkiye'nin kültür elçisi durumuna gelmektedir (Barın, 2003: 312). Türk kültürünü, öğrencilere vermek için öncelikle dilin kalıplaşmış ifadeleri öğretilmeye çalışılır. Kalıp sözler, içerdiği kültürel öğelerden ve ifade ettiği zengin anlamlardan dolayı bir dilin kültür penceresinden manzarasını yansıtır. Kültürü yansıtmasının yanında iletişime kazandırdığı hazır ifadelerle bireylere anlama ve anlatma becerilerinin gelişimini kolaylaştırır. Kendini doğru ifade eden ve ifadeleri doğru anlayarak hedef toplumla ilişkilerini güçlendiren

bireylere topluma ait olma duygusunu kazandırır. Türkçe öğrenen bireylerin iletişimsel ve kültürel yeti kazanmaları kalıp sözleri öğrenmeleri ile mümkündür. Bu bağlamda yabancı dil öğretimi sürecinde kalıp sözler, gerçekleştirilmesi planlanan öğretim programının amaçlara paralel olarak çeşitli materyal ve etkinlikler aracılığıyla Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere sunulmalıdır.

Kalıp sözler zengin içeriğinden, anlamlardan dolayı dilin anlatma becerisine katkı sağlar. Kültürümüzü yansıttığının yanında iletişimde içinde bulunduğumuz karmaşık durumlardan bizi kurtarır. Yaşadığımız topluma ait olma duygumuzun gelişmesini sağlar. İnsan ilişkilerini güçlendirir. Bu yüzden çeşitli ve zengin içerikli materyallerle en sık kullandığımız kalıp sözler Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere sunulmalıdır.

1. 2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Filmlerin Önemi

Her alanda sürekli gelişen ve ilerleyen dünyamızda kendine önemli bir yer edinen teknoloji, dil öğretim faaliyetlerinin de verimli bir şekilde sürdürülmesine sağladığı katkısı ve sunduğu farklı araç-gereçlerle etkisi yadsınamaz bir gerçek olmuştur. Genel olarak kitap, defter, tahta ve kalem gibi özgün olmayan araçlarla ve duyu organlarını işe katmayan geleneksel yöntemlerle kültür öğelerinden uzak yürütülen yabancı dil öğretimi öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Bu istenmeyen durumun ortadan kaldırılması için öğrenenin hedeflerine ve programın amaçlarına paralel doğrultuda seçilmiş etkin bir görsel ve işitsel materyal olarak video yani film önerilebilir. Kullanılan görsel ve işitsel materyaller, öğrenenlerin gerçek kültürel deneyim kazanmalarına yardımcı olacaktır. Öğretmenler bu materyalleri öğrencilerin dil seviyelerine ve yaş guruplarına göre hazırlamalıdır. Yabancı dil eğitiminde video filmlerin kullanımı oldukça yaygındır. Özellikle dilin canlı bir varlık olması, sürekli yaşayan dilin etkinliklerle öğretilmesi gereksinimini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin dinleme ve konuşma yeterliklerini kazanmalarında öğretici videolar dil öğretiminin en vazgeçilmez öğretim materyalleridir (Türker ve Demir, 2014: 255).

Filmler, öğrencilerin görmedikleri insanları ve hayatları sınıf ortamında hedef dil yapıları ve kültür öğeleriyle beraber tanımalarına olanak verirken yukarıda saydığımız özelliklerinden dolayı da öğrendiklerinin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Öğretim sürecinde ne kadar çok duyu organını aktif olursa öğrenme o kadar kalıcı olmaktadır. Texas Üniversitesi'nde yapılan araştırmaya göre zaman faktörü sabit tutulduğunda insanlar okuduklarının %10' unu, işittiklerinin %20' sini, gördüklerinin %30' unu, görüp işittiklerinin %50' sini, söylediklerinin %70' ini, yapıp söylediklerinin %90' ını hatırlamaktadır (Arslan ve Ergin, 2010: 65). Bu araştırmada görme ve işitme organlarının öğrenmede ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bahsettiğimiz sebeplerden dolayı filmlerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Filmlerin hedef dile ait kültürel öğeleri öğrenme açısından en az o dili konuşan insanlarla iletişim kurmak kadar etkili olduğu belirtilmiştir. Hedef dilin kullanıldığı yaşamdan kesitler veren filmler, öğrencilerin öğrenme güdülerini artırır ve birbirleriyle iletişim kurarak dili daha etkili bir biçimde kullanmalarına zemin hazırlar. Aynı zamanda öğrenciler filmler yoluyla hedef dilde kullanılan sözel, sözel olmayan, resmi ve resmi olmayan ifadeleri karşılıklı konuşmada tereddüt ve ünlem belirten farklı vurgu ve tonlamaları da kavrarlar. Film ve videolarda sunulan gerçek yaşamı yansıtan sahneler, öğrencinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine olanak tanır, bu da öğrencinin dil öğrenmede daha aktif olmasını sağlar (Boggs, 1996, Nunan, 2005, Stempleski ve Tomalin, 1990, aktaran: Yaylı, Yaylı, Ekizler, 2013: 415).

Ayrıca filmler, öğrencilerin hedef kültür ürünlerini, günlük konuşma dilinde en doğal şekliyle duymalarına olanak sağlamaktadır. Dil öğretiminde kültürel öğelerin aktarılması

gerekmektedir. Aksi takdirde yabancı dil öğretimi eksik kalır. Çünkü dil, kültürün aynası ve aktarıcısı durumundadır. Yabancılar Türçe öğretirken kültür unsurlarına yer vererek onların dilin içine girmelerini sağlamak, sosyal ilişkilere yer vermek ve öğrendiklerini sıkça tekrarlatmak gerekir (Barın, 1994: 55). Günümüzde dil öğretimi sadece dil yapıları ve kelime öğretimi olarak görülmemekte, dil içinde doğduğu kültürle öğretilmektedir.

Yabancı dil öğretiminde filmler, kültür aktarımı işlevinin yanında temel dil becerilerinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Yabancı dil öğretiminde öğrenci ilk olarak duyar, sonra konuşur daha sonra da okuma ve yazmayı öğrenir (Od, 2013: 505). Bu anlamda, film gibi birden fazla duyu organına hitap eden araçlar, öğrencilerde yazılı materyallere göre daha fazla etki bırakır.

Filmler aracılığıyla hem öğrencilerin dil ve kültür gelişimi sağlanmış olacak hem de öğrenci otonomisi (learner autonomy) gelişmiş olacaktır. Öğrenci otonomisi kişinin kendi öğrenme süreci için sorumluluk alması olarak tanımlanabilir (Edge ve Wharton, 1998, aktaran: Yaylı, Yaylı, Ekizler, 2013: 415). Otonomiye sağlamakta sınıf içinde edinilenleri dış dünyaya yansıtmak kadar sınıf dışında da öğrenmeyi daimi kılmak esastır. Buna en büyük yardımcı ise öğrencilerin kolaylıkla erişebileceği video ve film gibi multimedya teknolojileridir (Yaylı, Yaylı, Ekizler, 2013: 415). Otonomiye katkı sağlamasının en önemli sebebi, filmlerin dış dünyayı sınıfa getirmeye yardımcı olmasıdır. Filmler sayesinde öğrenciler sınıf dışında da kendilerini geliştirebilirler öğrenme sürecini sınıf dışına yayarak bağımsız olmayı başarabilirler.

Temel dil becerilerinin gelişimini amaçlayan ders etkinlikleriyle yabancı dil öğretimi başarıya ulaşacaktır. Etkinlikler film öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilebileceği gibi film sırasında da uygulanabilecek biçimde hazırlanmalıdır. Öğretmen etkinlik hazırlarken programın hedeflerini, öğrencinin ilgisini ve hazırbulunuşluk düzeyini dikkate almalıdır. Öğretmenin ulaşmak istediği amaç ve geliştirmek istediği beceri hazırlayacağı film etkinliklerine yol gösterecektir.

2. YÖNTEM

Nitel bir yapıya sahip olan bu betimsel çalışmada başvurulan araştırma yöntemi doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi ile elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde yapılan işlem ise birbirine benzeyen verileri belirli temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucuya yorumlayarak aktarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu çalışmada incelenen film, 2005 yapımı bir Çağan Irmak filmidir. Ege' de, çiftlikte yasayan bir aile ve bu ailenin gazetecilik okumak için evden ayrılan oğullarının (Sadık) yıllar sonra eve tekrar geri dönmesiyle yaşanan gelişmeler, filmin ana konusunu oluşturmuştur (Aktaş, 2007: 48). Araştırmanın temel veri kaynağını çalışma materyali olarak seçilen Irmak, (2006) tarafından yazılan ve Say Yayınları tarafından 2006'da üçüncü baskısı satışa çıkan "Babam ve Oğlum" adlı filmin senaryo kitabı oluşturmaktadır.

Bu çalışmada önce, filmde geçen kalıp sözler tespit edilmiş daha sonra ise bu kalıp sözlerle ilgili özgün etkinlikler geliştirilmiştir. Film etkinlikleri Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde belirtilen hedef kazanımlar dikkate alınarak öğrencilerin seviyeleri ve ilgileri göz önünde bulundurularak, film öncesi, film süresince ve film sonrası etkinlikler olarak tasarlanmıştır. Hazırlanan etkinliklerle sadece kalıp sözlerin öğretimi değil aynı zamanda dört temel dil becerisinin geliştirilmesi ve kültür aktarımı da sağlanmıştır. Babam ve Oğlum filminde tespit edilen kalıp sözler aşağıda verilmiştir ve kalıp sözlerin geçtiği bölümlerin yazı rengi koyulaştırılarak kalıp sözlerin ayırt edilmesi sağlanmıştır.

3. BULGULAR

1. Dua Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- NURAN: Eyi olcek eyi, **her şey güzel olcek** Allah'ın izniyinen. (...) (s.54)
 SALİM (ses): **Allah bozmasın** Sadık. (s.82)
 GENÇ (Neşet): (...) **Gözünaydın!** (s.86)
 GÜLBELAZ: **Geçmiş olsun** Hüseyin Efendi... (s.109)
 FATMA: (...) Gerçi büyüdüle gari, gurtartıla **mazallah** gendilerini ya.(s.111)
 SADIK: **Allah kabul etsin.** (s.117)

2. Beddua ve Küfür Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- SADIK – **Allah kahretsin.** (s.15)
 SADIK: **Allah belanızı versin...** (...) (s.17)
 FATMA: Bizi beyle edenlerin **Allah cezasını vere.** (s.24)
 NURAN: **Zıkkım iç.** (s.60)
 GÜLBELAZ: (...) Dedenden **korcan onun gibin olsun.** (s.78)
 GÜLBELAZ: (...) **Allah'ın cezaları.** (s.90)
 HÜSEYİN: Ağzım **dilim lal oleydi...** Git deyen **dilim kopeydi...** (s.127)

3. Selamlaşma ve Karşılama Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- SADIK: Genç... **Günaydın** be... Uyumuşum ben (s.25)
 DENİZ: **Selam** kahraman! (s.33)
 İBRAHİM: **Hoş geldin** küçük ağam, hangi rüzgâr...(s.34)
 SADIK: **İyi akşamlar** baba... (s.45)
 SADIK: **Hoş bulduk** baba... (s.45)
 DENİZ: **Merhaba, memnun oldum!** (s.52)
 HANİFE: **Eyi geceler** baba, gaçıyon mu sen? (s.46)
 HÜSEYİN: **Hayırlı işlee...** (...) (s.75)
 SALİM: **Golay gelsin.** (...) (s.85)
 HÜSEYİN: **Hayırlı sabahlar** olsun gızım. (s.119)

4. Dini İnanç Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- SAKİNE: Köpeklere ekme atarız, **günah yazmaz Allah.** (s.53)
 NURAN: Eyi olcek eyi, her şey güzel olcek **Allah'ın izniyinen.** (...) (s.54)
 NURAN: (...) Gocan **rahmetli** sahip çıkaydı ağaçlara,... (s.55)
 İBRAHİM: **Maşallah** ağam, hepsinin pabuçları sapasağlam. (s.66)
 NURAN: **Yarebbim şükür.** (s.71)
 SALİM (ses): **Allah'a şükür** be, mutluyuz de mi Sadık? (s.82)
 HANİFE: (...) **Valla** indiririz bak. (s.112)
 NURAN: Hüseyin **gurben olem** topla kendini... (s.126)
 NURAN: (...) **Allah baba onları yanına alı.** (...) (s.136)

5. Toplumumuza Ait Gelenek, Kültürel Değer, Düşünce ve Davranış Biçimi Anlamı Taşıyan Eden Kalıp Sözler

- AYSUN: (...) **Eli kulağında** işte bugün yarın yoldadır(s.12).
 AYSUN: (...) Malûm **iki canlıyım** ya... **Bana mısın demiyo** koca şişe... (...) (s.12)
 FATMA: (...) Onun **guş sütünü eksik etmeyo**, köfteyinen, ciğernen... (...) (s.23)
 NURAN: (...) **geçin içeri!** (s.35)

- NURAN: Hadi **soyunun dökünün** bakem. (...) (s.39)
 SALİM: (...) **Öp bakalım** len, amcanım ben senin... (s.48)
 HANİFE: Salim len... aa **goca Adem!** Yapma bakem, çocuk var burada **ayıp**. (s.48)
 SALİM: Yaa **kaç sene oldu**. (s.49)
 SAKİNE: Böyük teyze en son tabii, o **ağır misafir** bu akşam. (s.51)
 GÜLBEYAZ: Ah yisin onu teyzesi. **Dillere bak** dillere, güzelliğe bak. (...) (s.52)
 GÜLBEYAZ: Sakinee, ... **Goca gadın utanmıyo** benlen alay geçsin. (s.53)
 GÜLBEYAZ: Hah, **duy da inanma**... (...) (s.54)
 GÜLBEYAZ: (...) Benim hakkımdı, **tapusu var çarşaf gibi**. (s.54)
 SADIK: Artık, **çocuk değilsin** diye konuşmadık mı?... **kocaman adamsın**, ... (s.62)
 HÜSEYİN: Korktun mu be? **Erkek adam korkar mı hiç** atlaadan?(s.69)
 NURAN: (...) **gulağını çekelim** e mi? (...) (s.66)
 NURAN: **Tuzleyem de kokma!** (s.91)
 4.ADAM: Hadi **şerefe**, hadi!.. (s.94)
 4. ADAM: (...) **tokuşturun bakem**... (s.96)
 İBRAHİM: (...) **Yatılı misafirmişsiniz**. (s.100)
 NURAN: (...) **Misafirlige** gidiyoz korkma. (s.100)
 BİRGÜL: Yaa **ellerinden öperler**... (s.123)
 HÜSEYİN: Tabii benim gader deel. **Karun gadar zenginim**... yine şaşırıldı herhal. (s.131)
 HÜSEYİN: Dezenizin **cebinde akrıp vaa** ya elini sokar deye gorkmuştur. (s.132)

6. Toplumsal İlişkilerde Kullanılanlar Kalıp Sözler

- SADIK: (...) Üfff **boş ver**. (s.12)
 AYSUN: **Al bakım** yastığı... (...) (s.14)
 AYSUN: Hah **dur bakım**. (s.14)
 FATMA: **Eyi bakam**. (s.21, 24)
 NURAN: **Eyi! Madem** (...) (s.36)
 NURAN: **Bak bakalım**, sen yidin mi (...) (s.43)
 HANİFE: **Eyi** Salim **anladık**. (s.49)
 NURAN: Hah teyzeniz de geldi. **Tam olduk şindi**. (s.50)
 SAKİNE: **Tabi tabi**... (s.79)
 FATMA: (...) Hep dağıldık **sorma**, kimimiz İstanbul kimimiz orda. (s.111)
 NURAN: **Hep öyle hep**, ne yapcan. (s.112)
 FATMA: **Eyi eyi aman**... (s.114)
 NURAN: **Az kaldı** az... Sıkıldın mı? (s.114)
 GÜLBEYAZ: Okulun ilk günü deyom **yani**. (s.131)

7. Özür Dileme Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- SADIK: **Özür dilerim**... (...) (s.12)
 SADIK: Aa... Öyle mi yaptım, **kusura bakma**... (s.32)
 SADIK: (...) Birbirimizi **affedelim** zırvalıklarına da girmiycem. (...) (s.99)

8. Teşekkür Etme Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- DENİZ: **Teşekkür ederim** amca. (s.70)
 HÜSEYİN: (...) İçmeyem **sağol**... (s.75)

9. Söz Verme Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

AYSUN: (...) **Valla** vermem! (...) (s.13)

NURAN: Eyî! Madem bu sefer ben de geliyom. **Andolsun** ki gelirim Sadık... (s.36)

GÜLBELAZ: **Yemin verdim** ya girmiycem deye, bakma Sadık geldi. (s.53)

NURAN: Gonusurum. Hele bi davran da gör. Nah **gurana el basem** de gör. (s.59)

10. Uyarı, Eleştiri ve Tehdit Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

AYSUN: (...) **insan bi haber verir** (...) (s.11)

AYSUN: (...) Bugünlerde **dikkat et kendine**... (...) (s.12)

SADIK: Tamam... Tamam... **Sakin ol!** (...) (s.14)

SADIK: **Sen de az değilsin** ama... (s.23)

HÜSEYİN: İbrahim Efendi , **çeneyi bırak** da atı ahıra al, terledi hayvan! (s.35)

HÜSEYİN: **Hele bi...** **Hele bi git** peşinden... (s.36)

HANİFE: Hah, **bak noluyo o zaman**. **Gulağından tavana çivilerim** ben de,... (s.53)

NURAN: Gonusurum. **Hele bi davran da gör**. Nah gurana el basem de gör. (s.59)

HÜSEYİN (ses): Hiçbir şeyin kölesi değilim ben! **Lafını bil de konuş**. (s.60)

SALİM: (...) **denii mi heç öyle!** (s.72)

HANİFE: Bana bak **yum çeneni, gelirsem oraya!**.. (s.72)

HANİFE: (...) Hüseyiini! İttir ulan, **gopartacam gulağın**ı bak! (s.73)

HÜSEYİN: (...) **Sana ne, sen baksana işine**. (...) (s.76)

GAZETECİ: **Ne bağırıyon be?** (s.76)

HÜSEYİN: Eyî, çekil yolumdan **git işine**. (s.88)

HÜSEYİN: **Allah Allah** yau! (...) (s.91)

HÜSEYİN: Ee ne olmuş? Benimki de Hüseyin **Allah Allah!** (s.103)

HÜSEYİN: Bana bencil diyene bak, **hadi ordan!** (s.104)

HÜSEYİN: **Yaa gördün mü** (...) (s.105)

HANİFE: Hele bi **çıtları çıksın**. (...) (s.114)

ÖZKAN: (...) **herkes bize bakıyo**... (s.127)

GÜLBELAZ: Valla ömrü billah **keserim ayağımı** ... (s.132)

11. Vedalaşma ve Uğurlama Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

POLİS: **İyi yolculuklar**. (s.29)

SADIK: (...) **akşama görüşürüz** tamam mı? (s.80)

SADIK: Ya... E eyî o zaman **gaçalım biz** madem. (s.86)

DENİZ: **Hoşça kal** baba... (s.146)

12. Ödüllendirme Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

BİRGÜL: **Afferim**, ama Sadık, çok **takdir ettik** biz seni... (...) (s.123)

13. Ölenin Arkasından Edilen Dua Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

SALİM: Yengem de güzelmiş Sadık, **Allah rahmet eyleye**. (s.116)

14. Uykudan Önce Söylenen Kalıp Sözler

NURAN: Hade **Allah rahatlık versin**. (s.56)

15. İstek Bildiren Kalıp Sözler

AYSUN: (...) **Hadi prova**. (s.14)

- SADIK: (...) **yorma kendini...** (s.17)
 SADIK: **Yardım edin** (...) (s.17)
 SADIK: Fatma abla al bunu **lütfen**. (s.25)
 NURAN: Torunla... **Tanışın bakem**, hah **argedeş olun**. Bütün evlatlaam burada.(s.49)
 GÜLBELAZ: Aaay! **Durdur arabayı** Salim. (s.113)
 HANİFE: Hade acık biz **çıkalım hava alalım**. (s.114)
 HÜSEYİN: (...) **gerisini sen anlayıvee gari...** (s.118)

16. Duygusal Anlam Taşıyan Kalıp Sözler

- SADIK: **Allahım**. (s.16)
 NURAN: **Ah Allah'ım! Bayramım olsun bugün!** (...) (s.39)
 NURAN: (...) ah **bugünleri göresiymiş gözlerim**. (s.39)
 (ÇOCUK) HÜSEYİN: Ne vuruyon be! **Alla Alla!** Vurma... (s.46)
 NURAN: Anasız büyüdü o fukara. Ne **taş galpliymişin** sen be. (s.59)
 İBRAHİM: **Yaşa be** güçük oğlan. (s.70)
 SADIK: Baba **yüreğim yangın yeri** biliyo musun... (...) (s.105)

17. Cevabı Beklemeyen Soru Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- SADIK: (...) **Geberdiniz mi** hepiniz... (...) (s.17)
 FATMA: Hah, **geldin mi?** (s.22)
 NURAN: Gonuşuruz canım... **Günler torbaya mı girdi...**, yarın gonuşuruz. (s.56)
 HÜSEYİN: (...) Benim bunca emeğim, bunca gayretim **kimin için** hep! (s.61)
 HÜSEYİN: (...) **Rezil mi etcen sen beni!**(s.77)
 NURAN: **Kime çekti bu** bilmem. (...) (s.77)
 MUSTAFA: (...) **görüyon mu sen!** (...) **Ne bilem ben?** (...) (s.85)
 NURAN: Hep öyle hep, **ne yapcan**. (s.112)

18. Yemek Yerken Kullanılan Kalıp Sözler

- FATMA: (...) **Hadi yi ekmeni soğutma**. (s.21)
 NURAN: E tavuk bu çocuum. Kesilcek elbet. Biz de **yicez afiyetlen**. (...) (s.43)
 NURAN: Eyi Eyi... Dersin aklına gelince. Oh **afiyet olsun** torunum...73)
 SADIK: Çok güzel olmuş! **Eline sağlık!** (s.123)

19. Onaylama Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

- AYSUN: E ettim **tabi**. Ortalık karmakarışık. Bilmiyosun sanki. (s.11)
 SADIK: **Evet**. Azcık ama... (...) (s.12)
 SADIK: Özür dilerim... **Haklısın**... (...) (s.12)
 SADIK: **Tamam** (...) (s.12)
 FATMA: **Eyi** (...) (s.21)
 SADIK: **İyi**, hadi git gel hemen (s.62)
 GÜLBELAZ: E **doğru bi yerde**.(s.54)
 DENİZ: Aaa **hakkatten**. (s.68)
 NURAN: **Eyi eyi**... (s.73)
 SADIK: **Tabi ya** sevilmez mi! (s.85)
 MUSTAFA: **He ya**... (s.86)
 HÜSEYİN: **Ha doğru**. (s.87)

20. Reddetme Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

AYSUN: **Yok!** (s.12)

AYŞEGÜL: Ben inmicem **banane**, siz ittirin.(s.72)

SADIK: **Yok bişey...** (s.89)

21. Hal Hatır Sorma Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

SADIK: Canavar **nasıl?** (s.13)

AYSUN: **İyi (...)** (s.13)

SADIK: **Naaptınız?** (s.22)

SADIK: Deniz **ne yaptı?** (s.23)

NURAN: (...) **n'apıyonuz?** (s.41)

GAZETECİ: **Ne o Hüseyin Ağa (...)** (s.76)

5. ADAM (Özkan). **Durgun gördüm seni** biraz. (s.95)

FATMA: **Nası** Sadık? (s.113)

22. Soru Cevap Anlamı Taşıyan Kalıp Sözler

AYSUN: **Kimse yok mu?** (s.17)

ASKER: Hemşerim **ne oldu?** (s.18)

ASKER: Kardeşim **haber yok mu?** (s.18)

NURAN: (...) sonra gel **e mi.** (s.66)

HÜSEYİN: **Bak bakem beğencen mi?** (s.98)

HÜSEYİN: **Memleket neresi** sizin Fatmanım.(s.111)

3.1. BABAM VE OĞLUM FİLM ETKİNLİKLERİ

Film izleme öncesi etkinlikler

Etkinlik 1:

Etkinliğin Adı: Film öncesi beyin fırtınası

Düzy: B-1

Süre: 25'

Kazanım: Bildik ve ilgi alanına giren konular hakkında görsellerden faydalanarak konuşur.

İşleyiş Süreci: Bu süreçte öğretmen, öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek ve dikkatlerini çekmek amacıyla öğrencilere birtakım sorular yöneltir. Öğrencilerden film izleme dersi öncesinde Çağan IRMAK ve Türk aile yapısı ile ilgili bilgi toplamaları istenir. Öğretmen sınıfa filmle ilgili afiş ve görsel malzemeler getirir. Öğrencilere filmde bir kesit gösterilerek filmle ilgili görüşlerini paylaşmaları için öğrenciler cesaretlendirilir.

Sorular

1. Türk aile yapısı ile ilgili elde ettiğiniz bilgiler arasında dikkatinizi en çok çeken konu nedir?

2. Bu filmi izledikten sonra neler öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz?

3. Bu filmi izlemenizin nedenleri neler olabilir?

4. Ne tür filmler izlersiniz?

5. Filmin adından ve görsellerden hareketle sizce filmin içeriği ne olabilir?

Etkinlik 2:

Etkinliğin Adı: Film tahmin etme etkinliği

Düzy: B-1

Süre: 15'

Kazanım: Film afişlerinden faydalanarak, film hakkında konuşur.

İşleyiş Süreci: Öğrencilere film afişi getirilerek sınıf tahtasına asılır ve aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir. Öğrenciler hayal güçlerini kullanarak filmi tahmin etmeye çalışır.

1. Olaylar sizce nerede geçiyor?
2. Ne tür bir filmidir?
3. Filmin adı sizde ne gibi çağrışım yapıyor?
4. Film sizce nasıl bitecek?
5. En sevdiğiniz film türü nedir, neden?

Film izleme esnasında yapılan etkinlikler

Etkinlik 1:

Etkinliğin Adı: Film izlerken diyalogdaki boşlukları doldurma

Düzye: B-1

Süre: 15'

Kazanım: Seçici dinleme yöntemini kullanarak kalıp sözleri tespit eder.

İşleyiş Süreci: Öğrencilere önceden hazırlanmış "Boşluk Doldurma" etkinliği dağıtılır.

Bu etkinlikte filmde kalıp sözlerin geçtiği diyaloglar yer almaktadır. Kalıp sözlerin geçtiği kısımlar ise boş bırakılmıştır. Öğrencilerden bu boşlukları filmin belirlenen bölümlerini dinlerken doldurmaları istenir. Belirlenen sahneler izlendikten sonra film durdurulur, öğrenciler cevaplarını paylaşır.

1. Diyalog

SADIK:baba.....

HÜSEYİN: Ben kahveye gidiyom Nuran.

SADIK: baba.....

2. Diyalog

BİRGÜL: Senin hanımı duyduk çok üzüldük...

SADIK:

BİRGÜL:, ama Sadık, çok takdir ettik biz seni...

SADIK: Seninkiler iki taneymiş ha?

BİRGÜL: Yaaa

SADIK: Çok güzel olmuş!

3. Diyalog

SADIK: Azcık ama... (...)

AYSUN: Sadık... Bugünlerde işte bugün yarın yoldadır.

SADIK: Haklısın... (...)

4. Diyalog

SALİM: Mustaa emmi, bak Sadık geldi.

GAZETECİ MUSTAFA:be Sadık... Amanın, hangi rüzgar attı be?..

SADIK: Mustafa amca!

5. Diyalog

FATMA: (...) Gerçi büyüdüle gari, gurtarttıla gendilerini ya.

HÜSEYİN: Sizin Fatmanım.

FATMA: Gayseri bizim. Bi gısım hısım akraba orda hâlâ... Hep dağıldık kimimiz İstanbul kimimiz orda.

NURAN: Hep öyle hep,

Etkinlik 2:

Etkinliğin Adı: Kalıp sözleri bul

Düzyey: B-1

Süre: 25'

Kazanım: Filmde geçen kalıp sözleri diğer kalıplaşmış birimlerden ayırt eder.

İşleyiş Süreci: Öğrencilerden filmin belirlenen sahnelerinde geçen kalıp sözleri bulmaları ve not etmeleri istenir. Tespit edilen kalıp sözlerin filmde hangi bağlamda kullanıldığını belirlemek için tüm öğrencilerin katılımıyla sınıfta tartışma ortamı oluşturulur.

Örnek: Aferin, Hoşça kal, Teşekkür ederim, Allah rahmet eyleye, Yaşa be!, Ah Allah'ım!

Etkinlik 3:

Etkinliğin Adı: Jest ve mimikleri kullanarak tekrar et

Düzyey: B-1

Süre: 20'

Kazanım: Kalıp sözleri beden dilini kullanarak ifade ettikleri anlamlara uygun olacak şekilde telaffuz eder.

İşleyiş Süreci: Yeni bir yabancı dil öğrenen bireyler o dilde sözsüz iletişim kurarken kendilerini etkili bir biçimde ifade etmek için beden dilinden mutlaka faydalanırlar. Farklı kültür toplumlarının beden dilleri arasında da kültürel farklılıklar meydana gelir. Kültüre özgü bedensel hareketleri uygun yerde ve uygun şekilde kullanmak hedef toplumla kurulan iletişim açısından son derece önemlidir. Bu sebeple filmin değişik bölümlerinden özellikle Türk dilini ve kültürünü yansıtan kalıp sözlerle ilgili jest ve mimiklerin geçtiği diyalog sahneleri seçilmiştir. Öğrencilerden seçilen diyalogları sınıf içerisinde filmdeki oyuncuların ifade ettikleri konuşma hızı, telaffuz, tonlama, jest ve mimiklere yoğunlaşarak tekrar ve taklit yoluyla uygulamaları istenir.

NURAN: Ah Allah'ım! Bayramım olsun bugün! (...)

DENİZ: Selam kahraman!

HÜSEYİN: Hayırlı işlee... (...)

SADIK: Çok güzel olmuş! Eline sağlık!

SALİM: Yengem de güzelmiş Sadık, Allah rahmet eyleye.

Etkinlik 4:

Etkinliğin Adı: Yanlış kalıp cümleleri bul

Düzyey: B-1

Süre: 20'

Kazanım: Kalıp sözlerin kullanıldığı farklı durumları kavrar.

İşleyiş Süreci: Filmin seçilen bir bölümünde konuşmalarda geçen kalıp sözler değiştirilerek öğrencilere dağıtılır. Kalıp sözlerin geçtiği bölümler öğrencilere tekrar izletilerek öğrencilerin cümledeki yanlış kalıp sözleri bulup doğrularını yazmaları istenir.

SADIK: Çok güzel olmuş! Afiyet olsun!

SADIK: Allah razı olsun.

DENİZ: Güle güle baba...

NURAN: Hade iyi geceler.

SALİM: Yengem de güzelmiş Sadık, başın sağ olsun.

Etkinlik 5:

Etkinliğin Adı: Diyalog yaz

Düzyey: B-1

Süre: 25'

Kazanım: İstenilen görsellere uygun kalıp sözlerle diyalog yazar.

İşleyiş Süreci: Filmin belirlenen bir sahnesi öğrencilere sessiz olarak izletilir. Öğrencilerden bu sahnede yer alan oyuncuların aralarında geçen konuşmaları tahmin etmeleri, kalıp sözleri kullanarak filmdeki karelere uygun diyaloglar yazmaları istenir.

Sessiz Olarak İzletilecek ve Kalıp Sözleri Kullanarak Diyalog Yazılacak Sahne "Sadık ile Deniz'in çiftlik evine gelip Nuran, Hüseyin ve İbrahim ile karşılaştıkları ilk andan itibaren Nuran, Sadık ve Deniz'in birlikte eve giriş anlarına kadar olan bölüm sessiz olarak öğrencilere izletilir".

Film izleme sonrası yapılan etkinlikler

Etkinlik 1:

Etkinliğin Adı: Pantomim

Düzyey: B-1

Süre: 40'

Kazanım: Kalıp sözleri pantomim oyunu ile sözsüz olarak ifade eder.

İşleyiş Süreci: Öğretmen filmde geçen kalıp sözlerden dokuz tane seçerek her birini küçük bir kâğıda yazar. Kalıp sözlerin yazılı olduğu kâğıtları katlayarak önceden hazırladığı kura torbasına atar. Öğretmen sınıfı üç gruba ayırır. Her grubun kendi belirlediği bir öğrenci bu kâğıtlardan bir tane çekip kâğıtta yazılı olan kalıp sözü öğretmenin belirlediği sürede kendi grubuna pantomim yoluyla anlatır. Etkinlik üç tur devam eder. Pantomim etkinliği sonunda en çok doğru tahminde bulunan grup oyunu kazanır. Grupların kendi içinde belirlediği ödül ile kazanan grup tebrik edilir.

Etkinlik 2:

Etkinliğin Adı: Alternatif kalıp söz bulma

Düzyey: B-1

Süre: 20'

Kazanım: Aynı durumlarda kullanılabilen farklı kalıp sözleri söyler.

İşleyiş Süreci: Öğretmen, filmde kalıp sözlerin geçtiği cümleleri sınıfta herkesin görebileceği bir yere yansıtır veya tahtaya yazar. Bu cümlelerdeki kalıp sözlerin altını çizer. Öğrencilerden bu kalıp sözlerin yerine kullanılacak alternatif kalıp sözler getirmelerini ister. Öğrenciler cümleleri yeni oluşan şekli ile sınıfta sesli olarak okur ve tekrar ederler.

HÜSEYİN: Hayırlı sabahlar olsun gızım.

SADIK: Özür dilerim. Ters bi zaman oldu.

DENİZ: Teşekkür ederim amca.

SADIK: Çok güzel olmuş! Eline sağlık!

BİRGÜL: Afferim, ama Sadık, çok takdir ettik biz seni...

Etkinlik 3:

Etkinliğin Adı: Hedef kültür, kaynak kültür karşılaştırma

Düzyey: B-1

Süre: 25'

Kazanım: Günlük hayatta kalıp sözleri hangi bağlamda ve ne zaman kullandığına örnek verir.

İşleyiş Süreci: Öğretmen filmde geçen kalıp sözlerden günlük hayatta en çok kullanılan on tanesini seçer. Öğretmen, öğrencilerden bu kalıp sözleri kendi kültürlerinde ne sıklıkta kullandıklarını onlara sunduğu tabloda belirtmelerini ister. Daha sonra ise öğrencilere bu sözleri ne zaman ve hangi ortamlarda kullandıkları sorularak kişisel deneyimlerinden örnek vermeleri ve cevapları arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

KALIP SÖZLER	HER ZAMAN	ARA SIRA	HİÇBİR ZAMAN
Allah Rahatlık Versin			
Allah Rahmet Eylesin			
Eline Sağlık			
Geçmiş Olsun			
Gözün Aydın			
Günaydın			
Hoşça Kal			
İyi Yolculuklar			
Kolay Gelsin			
Özür Dilerim			

4. SONUÇ

Gün boyu iş yerinde, okulda, sokakta ve alışverişte konuştuğumuz kelimelerle farkında olmadan kültürümüzü yansıtırız. Bu sebeplerle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde kullanılacak materyaller tıpkı filmlerde olduğu gibi maddi ve manevi tüm kültür öğelerimizi içermelidir. Dolayısıyla, özenle seçilmiş kısa filmler dil bilgisiyle elde edilemeyecek bir dil birikimini zamandan tasarruf sağlayarak öğrenciye kazandırır. Bu açıdan bakıldığında filmler öğretim sürecinde zamanı ekonomik kullanmayı sağlar.

Teknolojinin ilerlemesiyle öğrencilerin teknolojik araçlara daha kolay ulaşmalarından dolayı dil öğrenirken gönüllü olarak filmlerden faydalanmak gereklidir. Bu durum öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini ve motivasyonlarını geliştirmeye katkı sağlamaktadır.

Türk kültüründe kalıp sözlerin önemli bir yere sahip olması onu Türkçenin yabancılara öğretiminde de önemli kılıyor. Bizim için kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanıldığı ve ne tür işlevlerinin olduğu nasıl önemliyse yabancı dil öğrenenler için de bu durum farklı değildir. Özellikle bir şey söylemenin gerekli olduğu durumlarda doğru ve yerinde söz söyleme imkânı vererek nezaket kurallarına uygun bir şekilde mesajın açık seçik iletilmesini sağlar.

Öğrencilere izletilecek filmler özenle seçilmeli, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Mutlaka film öncesi, film sürecinde ve film sonrası etkinlikler hazırlanmalıdır. Öğrencinin filmde geçen olaylarla kendi yaşantısı arasında karşılaştırma yapmasını sağlayan, izlediği olayları eleştirel biçimde değerlendirmesini isteyen, kültürel farkındalıklara odaklanabileceği etkinlikler seçilmelidir (Arthur, 1999, aktaran: Yaylı, Yaylı, Ekizler, 2013: 416). Bu çalışmada hazırlanan etkinlikler de burada belirtilen kriterlere uygun olarak hazırlanmıştır.

Filmler özellikle hedef dilin kullanılmadığı bağlamlarda kültür aktarımı sağlamada önemli yardımcılarıdır. Hedef kültürle bütünleştirilmiş derslerin öğrenci üzerinde motive edici ve başarıya ulaştırıcı bir rolü vardır. Kültür sayesinde dil öğrenenler kendi kültürleriyle hedef kültürü karşılaştırarak dünyayı geniş bir açıdan algılamaya ve hedef kültüre hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenecektir.

Kalıp sözler gibi kültür öğelerimiz, öğrencilere geleneksel eğitim ortamının sıkıcılığından uzak, göze ve kulağa hitap eden, onların güdülenmesinde etkili olan çeşitli materyaller aracılığıyla sunulmalıdır. Böylece erişilmesi zor, zaman ve mekânlara bağlı gerçek yaşam ortamları sınıfa getirilmiş olur. Türk filmleri öğrencilere Türk müziği, atasözleri, deyimler, kalıp sözler, mecaz anlatımlar, giyim-kuşam, doğal mekânlar ve coğrafya, beden dili,

tarih ve insan ilişkileri gibi kültürel öğelerin yansıtılmasında en önemli araçtır. Bu yüzden film seçimi istenilen amaca ulaşmak için çok önemlidir. Öğretmen, öğrencinin yaşı ve ilgisi, filmde kullanılan dil, programın hedefleriyle ulaşmak istenen amaç gibi ölçütleri göz önünde bulundurarak film seçimine titizlikle karar vermelidir.

Sadece dil bilgisi ve kelime öğrenilerek hedef dile ait toplumla iletişim kurulamaz. O kelimelerin nerede ve ne zaman kullanılacağını bilmek, iletişim becerisine sahip olmak gerekmektedir. Bu da o dilin kültürünün öğretimiyle mümkün olmaktadır. Kültürel unsurların tam aktarılmadığı durumlarda iletişimde sorunlar ve yapay bir dil ortaya çıkmaktadır. İletişimin tam anlamıyla gerçekleşmesi için ise hedef kültür kabul edilmeli, ön yargılar yıkılmalı ve iki kültür arasındaki farklılıklar hoş karşılanmalıdır. Kültür aktarımında önemli bir işleve sahip olan filmlerin hedeflenen planda yer almasıyla dil ediniminde mutlaka başarı sağlanacaktır. Çünkü filmler toplumu tüm yönleriyle yansıtan araçlardır.

En az bir yarıyıl için Türkiye'ye gelmiş yabancı öğrencilerden orta ve üst düzeyde Türkçe seviyesine sahip olanlar için kalıp sözler çeşitli materyallerle derse dâhil edilmelidir. Öğrenciler bu sayede hem soyut kültüre hâkim olacak hem de ifadeleri doğrudan kendi dillerine çevirme alışkanlıklarını terk etmeye başlayacaklardır. Bunun için öğrencilerden film ve televizyonda seyrettikleri programlardan kalıp sözler için veri toplamaları istenebilir. Bu şekilde doğal dile aktif olarak tanıklık edecek ve dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaklardır. Öğrencilere toplayacakları veri ile ilgili örnek içerik sunulmalıdır. Örneğin, misafirlikte bizim için hazırlanmış yiyecek içecekleri hazırlayan kişiye, ikram esnasında "eline sağlık" kalıbını kullanırız. Bu şekilde basit ve anlaşılır cümlelerden oluşan bir liste onlara kalıp sözleri tespit etmede yardımcı olacaktır.

Filmin senaryo kitabında tespit edilen kalıp sözler 22 kategoride değerlendirilmiştir. Filmde geçen kalıp sözlerin bir dönemin toplumunun kültürel yapısını, yaşayış biçimini ve aile fertleri arasındaki ilişkileri oldukça başarılı bir şekilde yansıttığı söylenilebilir. "Hele bi git peşinden. Bak bakalım, girebiliyonuz mu ikiniz de bu eve." örneğinde ataerkil aile yapısı, "Tanışın bakem, hah argedeş olun." örneğinde sıcakkanlı bir millet olduğumuz, "Yaa ellerinden öperler..." örneğinde el öpme âdetimiz gibi kültür öğelerimiz kalıp sözler aracılığıyla filmde yansıtılmıştır.

Kollarında altın bilezikleri olan Anadolu kadınları, ataerkil aile yapısı, geleneksel Türk misafirperverliği, televizyonun tek kanallı olduğu 1980'li yıllar, şalvar ve kasket gibi yöresel giysiler, geleneksel Türk kültüründe büyüklerin elini öperek onlara gösterilen saygı, kadınların genellikle mutfak işleriyle ilgileniyor olması gibi film, Türk kültürü ile ilgili zengin bir içeriğe sahiptir. Kültür öğelerinin hem göze hem kulağa hitap etmesi ise anlaşılması güç, karmaşık unsurların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Dil-kültür ilişkisinin filmler aracılığıyla aktarılmasına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Kısaca, "Babam ve Oğlum" filminde yabancı öğrenciler hem geleneksel Türk aile yapısını hem de Türk kültür motiflerini seyretme şansı elde edeceklerdir.

Bu çalışmada hazırlanan etkinliklerle beraber genel olarak film kullanımı kazanımları ise şu şekildedir: Yapılandırılmış materyallerin desteğiyle film kullanımı öğrencilerin dört temel dil becerilerini (dinleme, okuma, konuşma, yazma) geliştirmek için kullanılabilir. Filmler, öğrencilerin eleştirel anlamalarını geliştirir, dilin daha yaratıcı bir şekilde kullanılmasını cesaretlendirir. Bu film sayesinde öğrendiği kalıp cümleler, jest mimik ve benzeri Türk kültürüne ait davranışları gözlemlene ve sınıf içerisinde drama etkinliğiyle iletişimsel yetisini geliştirmiş olacaktır. Avrupa dilleri ortak çerçeve metninde temel alınan dil öğrenenlerin iletişimsel yetilerini gerçekleştirmeleri hedefi öğrencilerin *Babam ve Oğlum* filmi izleyerek ve etkinliklere katılarak, dili doğru zamanda, doğru yerde ve uygun biçimde kültürel unsurlarıyla

beraber kullanımıyla sağlanır. Derste kullanılacak olan filmler yabancı dil öğretiminde belirlenen seviyelere (A1, A2; B1, B2; C1, C2) uygun olmalıdır. Temel seviyedeki öğrenciler için seçilen videodaki konuşmalar yavaş ve anlaşılır olmalı ve daha az sayıda kültürel öğeler içermelidir. İleri seviyede, öğrencilerin anadili altyazılı film veya belgesel izletilerek anlama ve öğrendiği cümleleri gerçek hayatta kullanabilme becerileri en yüksek seviyeye çıkarılır. Bu film aracılığıyla sadece ders kitabı işleyerek pasif olan öğrenciler film etkinlikleri aracılığıyla daha etkin katılım sağlarlar.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (2011). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKTAŞ, A. M. (2007). *Egemen Kültür ve İdeolojinin Medya Aracılığıyla Yeniden Üretimi: "Babam ve Oğlum" Film Çözümlemesi*", Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı.
- ARSLAN, M. ve ERGİN, A. (2010). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı, *Dil Dergisi* 147, 63-86.
- BARIN, E. (1994). Yabancılara Türkçenin Öğretimi Metodu, *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, (17): 53-56.
- BARIN, E. (2003). Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Sözvarlığının Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13). 311-317.
- BULUT, S. (2012). Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözcükler ve Bu Kalıp Sözcüklerin Kullanım Özellikleri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4*: 1117-1155, Ankara.
- CANBULAT, M. ve DİLEKÇİ, A. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözcükler ve Öğrencilerin Kalıp Sözcükleri Kullanma Düzeyleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7*: 217-232, Ankara.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (1994). *Deyimlerimiz*, İstanbul: Özgül Yayınları.
- EROL, Ç. (2007). *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözcük Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖKDAYI, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözcükler, *Bilig Kış*, 44: 89-110.
- IRMAK, Ç. (2006). *Babam ve Oğlum*, İstanbul: Say Yayınları, 3.Baskı.
- MARTI, L. (2011). *Yabancılara Türkçe Öğretimi (Politika Yöntem ve Beceriler)*, (Ed. Derya YAYLI, Yasemin BAYYURT), 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- OD, Ç. (2013). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminde Çizgi Filmlerin Dinlediğini Anlama ve Konuşma Becerilerine Katkısı, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/10*, 499-508, Ankara.
- ÖZDEMİR, E. (2000). *Erdemin Başlı Dil*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- SEVER, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- TÜRKER, F. M ve DEMİR, E. (2014). Yabancı dil olarak web tabanlı uzaktan Türkçe öğretiminde görsel materyaller. (Ed. Abdullah Şahin), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kuramlar, yaklaşımlar etkinlikler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- YAYLI, D., YAYLI, D. & EKİZLER, F. (2013). *Yabancı Dil Öğretiminde Filmlerin Kullanılması*, (Ed.) Mustafa Durmuş ve Alpaslan Okur, *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÜCEOL ÖZEZEN, M. (2001). Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz, *Türk Dili*, 600: 869-879.